

Список літератури:

1. Предко В.В., Сомова О.О. Вплив війни на зміну рівня стресу та стратегій збереження життєстійкості українців. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Психологія.* Том 33 (72) № 4 2022. С.89-98.
2. Физиология адаптационных процессов. М.: Наука, 1986. 635 с.
3. Хочачка П., Сомеро Дж. Биохимическая адаптация. М.: Мир, 1988. 568с.

УДК 373.3.091.33-027.22:338.48-32:37.091.6

**ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ПРИШКІЛЬНОЇ
ТЕРИТОРІЇ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ
ЕКСКУРСІЙ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ**

Коваль В. О., Кисла О.Ф.

Національний університет «Чернігівський колегіум» імені
Т. Г. Шевченка

E-mail kovalchernihov@gmail.com
oshagro@ukr.net

Однією з форм організації освітнього процесу Нової української школи є уроки-екскурсії. Навчальні екскурсії не втрачають своєї актуальності з часу обґрунтування їх важливості класиками західноєвропейської педагогіки: Ж.Ж. Руссо, Ф. Фребель, М. Монтесорі. Сучасні методисти Т. Гільберг, С. Тарнавська, Н. Павич зазначають про необхідність створення умов впровадження екскурсій, «аби вони перетворились на регулярні загальнопізнавальні та розвивальні заняття. Ця робота важлива не лише в урочний час, а й з групами продовженого дня, де екскурсії призначені також для активного відпочинку школярів після уроків» [2]. Науковець Л. Сущенко наголошує, що уроки-екскурсії надають «оптимальну можливість для проведення спостережень, вивчення тіл і явищ природи в природних або штучно створених умовах, включаючи вправи з елементами пошукової й дослідницької діяльності, творчості, в основі яких має бути покладено діяльнісний підхід, який покликаний змістити акценти в освіті на активну діяльність

школяра» [3], та формування у них загальних та предметних компетентностей. Одним із чинників цього процесу є створення освітнього середовища. Метою статті є розкриття потенціалу пришкольної території для проведення природничих екскурсій в початковій школі.

Пришкільна територію освітнього закладу може складатись з таких структурних компонентів, як: фізкультурний майданчик, навчально-дослідницька ділянка, географічний майданчик, газони, квітники, доріжки, додаткові приміщення, зелений клас. Більшу частину з перерахованих об'єктів шкільного майданчика можна використовувати для проведення уроку-екскурсії з інтегрованого курсу початкової школи «Я досліджую світ». Основним методом пізнання на такому уроці є спостереження. Спостереження - це цілеспрямоване, планомірне сприймання об'єктів навколишньої дійсності, яке підпорядковане конкретно-визначеним цілям і вимагає вольових зусиль [1]. У процесі спостереження учні отримують знання про природничі об'єкти та явища, вивчають їх взаємозв'язки, розвивають спостережливість, набувають певного чуттєвого досвіду сприймання, відбувається естетичне виховання. Тому необхідно важливу увагу приділяти облаштуванню пришкольної території та підбору рослин. При цьому варто зважати на такі особливості:

По-перше, безпека дітей: на шкільному подвір'ї не повинно бути представників флори, які могли б негативно вплинути на здоров'я учнів, наприклад, отруйних, колючих рослин, рослин-алергенів.

По-друге, враховувати можливість використання об'єктів природи для забезпечення програмових досягнень учнів та реалізації принципу наочності.

І по третє: естетична краса природничих об'єктів, привабливий зовнішній вигляд рослин, гармонійне поєднання із загальним простором школи, що сприяє формуванню естетичного смаку дітей.

Підбір дерев для озеленення ділянки повинен давати потрібний матеріал для спостережень і мати гарний декоративний вигляд. Серед кущів, які використовуються для озеленення території, варто надавати перевагу декоративним, красивокутіучим, вічнозеленим представникам. При виборі

об'єктів рекомендуємо вибирати ті, які зможуть привернути дитячу увагу - це можуть бути як знайомі школярам рослини, типові для даної місцевості, так і інтродуковані (завезені) або спеціально насажені рідкісні або декоративні рослини. Проведення уроків на подвір'ї школи надає можливість учням наблизитись до природи, провести фенологічні і метеорологічні спостереження, перевірити народні прикмети, навчитись складати опис зоологічних і ботанічних об'єктів, дізнатись про важливість та практичне значення природи, виховувати моральні якості (турбота про птахів у зимовий період), прищеплювати любов до природи. Спостереження за природними об'єктами пришкольній ділянці сприяють накопиченню знань для уроків-узагальнень, дають яскраві враження для уроків мови та мистецтва, сприяють розвитку дослідницьких навичок та формують пізнавальний інтерес.

Важливим обов'язковим компонентом пришкольній ділянці повинні стати газони, які можна використати для проведення ранкового кола або організації відпочинку школярів на перерві або після уроків – діти можуть пограти в рухливі ігри, поспілкуватись з друзями. Біля них можна розташувати зони відпочинку (розмістити паркові лавки) і створити місця для усамітнення. Озеленення пришкольній ділянці має санітарно-гігієнічне значення. Прикрасою шкільної території є квітники. Творчий підхід у створенні квітників відіграє важливу роль у розвитку естетичного смаку учнів. Співпраця всіх сторін освітнього процесу (учнів, вчителів і батьків) у їх створенні сприяє згуртуванню колективу, формуванню навичок групової роботи, вміння домовлятись та приймати спільні рішення. Красива, вірно спланована пришкольня ділянці допомагає активному залученню її в освітній процес для ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи рідного краю.

Спостереження та виконання завдань учнями в процесі екскурсій допомагає розкрити взаємозв'язки у природі, формує у молодших школярів причинно-наслідкові зв'язки та навички природоохоронної поведінки. Продовженням екскурсії може бути організація проєктної діяльності. Така робота викликає у дітей великий інтерес, сприяє формуванню загальних навичок.

Отже, природничі екскурсії як важлива форма організації

Методика навчання природничих дисциплін

навчання у початковій школі виконує освітню, розвивальну і виховну функції. Адже під час екскурсій відбувається накопичення чуттєвого досвіду, яскравих вражень, формується емоційно-ціннісне ставлення до світу, що є важливим для цілісного пізнання природи. Екскурсії мотивують дітей до пізнання навколишнього, сприяють розвитку пізнавальної активності, розширюють уявлення учнів про об'єкти природи, формують пізнавальний інтерес. Під час екскурсій розвиваються психічні процеси: спостережливість, увага, пам'ять, мислення, мовлення, формуються дослідницькі вміння, вміння бачити незнайоме у звичайних об'єктах. Важливе виховне значення екскурсій: виховання любові до природи рідного краю, моральних рис, почуття прекрасного. Заняття на свіжому повітрі мають також і оздоровче значення для учнів. Правильно спроектована пришкільна ділянка має потужний потенціал для організації природничих екскурсій учнів початковою школи з інтегрованого курсу «Я досліджую світ» та полегшує підготовку вчителя до даного виду роботи.

Список літератури:

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах: Навчальний посібник. К.: Веселка, 2010, 334.
2. Гільберг Т., Тарнавська С., Павич Н. Методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах ЗЗСО на засадах компетентнісного підходу: навч.-метод. посіб. Київ: Генеза, 2019..
3. Сущенко Л. О. Дидактичні засади формування дослідницької компетентності здобувачів початкової освіти у процесі навчання: результати дослідження. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*, 2022, 2: 42-49.